

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1705

III. De Causa ejus Efficiente.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62620)

ab ista sibi præfeci sint; non ut sibi suisque commodis eam subordinarent: sed ut in se translata potestate publica ad pacem & incolumitatem Civium & totius Reipublicæ felicitatem uterentur; ideo enim Reges & Magistratus cæteri Reipublicæ ministri appellantur, & præcipue differunt à tyrannis; quòd non, sicut isti, propriam suam, sed communem utilitatem in suo regimine quærant, secundum Aristotelē *Lib. 3. Polit. cap. 5.* S. Thomam *Lib. 3. de Regim. Princip. cap. 11.* & D. Basilium, hanc inter eos differentiam aperte statuentem, in *Proverb. homil. 12. pr.*

17. Obstat quidem, & Lege privatum duntaxat bonum aliquando, intendi, suadere primò occurru videtur *l. 1. ff. de §. fin. Instit. de l. & l.* prodita & à DD. approbata partitio Juris, in Publicum & privatum: & quòd *l. 1. ff. de Constit. Princip.* leges quædam, quòd personam non egrediantur, vocentur Personales: talisque esse videantur leges tributorum, quæ Principis, non communitatis: Præscriptionum, quæ privatorum duntaxat: multaque aliæ, quæ pupillorum, minorum, mulierum, militum favorem & utilitatem spectant. At revera hæc non obstant: quia imprimis, licet materia proxima, circa quam leges primò & per se versantur, aliquando privatum bonum spectet: & hoc sensu jus aliud Publicum & aliud privatum sit, Ratio tamen, propter quam lex circa utrumque versatur, & finis à legis conditore præcipue intentus semper est commune bonum totius Reipublicæ, cujus plurimùm interest, tributa pendi Principi, cujus potentia ipsa defendatur: pupillos, minores &c. adversus injurias muniri, lites diminui, rerumque suarum conservandarum studium in civibus excitari: sicut eidem expedit, cives suos esse locupletes, *Novell. 2. pr. ff. Confide-*

ravimus, & rebus suis non male uti; §. Sed hoc 2. V. Sed & major Instit. de bis, qui sui vel alieni jur. Deinde; quia edicta Principum merè personalia, hoc est, quæ non pro certo genere, sed singularibus tantum personis feruntur, non tamen leges quàm præcepta vel privilegia sunt, secundum Glossam *fin. in Can. Erit autem lex 2. dist. 4.* conspirantem cum sententia Ciceronis, *Lib. 3. de LL.* ubi *Majores, inquit, nostri in privatas personas Leges ferri noluerunt; id est enim privilegium.*

ARTICULUS. III.

De Causa ejus Efficiente.

SUMMARIUM.

18. *Legis conditor est Potestas publica:*
19. *Non merè Oeconomica seu Dominativa:*
20. *Sed Politica seu Jurisdictionalis.*
21. *Ecclesiasticas Leges condit Summus Pontifex,*
22. *Ejus Legati, Episcopi,*
23. *Et alij obtinentes Jurisdictionem quasi Episcopalem.*
24. *Concilia quoque Generalia & Particularia,*
25. *Capitula, & Congregationes generales Regularium.*
26. *Non etiam Collegium S. R. E. Cardinalium pro toto Orbe:*
27. *Neque Capitula Cathedralibus inferiora.*
28. *Leges Civiles Papa pro territorio suo temporali:*
29. *Non pro aliis Regnis & Provinciis condit:*

L

30. Nisi

30. Nisi exigente bono Fidei, Religionis &c.
 31. Alii Principes supremi Leges condunt pro suo quisque Principatu.
 32. Iis inferiores vi juris tantum specialis,
 33. Etiam Legibus contraria statuta condunt:
 34. Licet SS. Canonibus ullò statuto nequeat derogari,
 35. Ratio differentia.

18. **C**Ausa hæc, sive Legislatores est persona habens auctoritatem in alios eosque, præcipiendò vel prohibendò, gubernandi potestatem; quia Lex inducit obligationem, quam aliis imponere non potest, nisi Superior, præcipiendò vel prohibendò obtinens potestatem.

An autem quævis alios gubernandi potestas ad legem ferendam sufficiat, dubium est. Est enim alios ita gubernandi potestas duplex, Oeconomica una, altera Politica: quarum ista etiam Jurisdictionis, illa verò Dominativa nuncupatur, eodem fere sensu, quò Dominium sive jus aliud Jurisdictionis, aliud Proprietatis esse, dictum est *Proamii n. 5.* Oeconomica sive Dominativa respicit partes seu membra communitatis imperfectæ, & per se plerumque eam tantum potestatem habentis, quam ejus subditorum utilitas exposcit. Politica verò sive Jurisdictionalis respicit communitatem perfectam, & ad ejus bonum per se & ex primæva sua institutione ordinatur.

19. Unde etiam Principes & Magistratus alii, Politica potestate eminentes, ad Principatum, civitatem, aliamque perfectam communitatem tuendam, ejusque bonum & felicitatem procurandam, ad ejus cives & subditos in Officio continendos, cogendi seu coercendi vim multò majorem habent, quam paterfamilias aut

potestatem solum dominativam obtinens; uxorem, liberos, famulos corrigendi ac puniendi. Quò præmissò

20. Expedita dubitationis resolutio & Sententia DD. constans est, ad ferendam legem non sufficere Oeconomicam: sed necessariam esse Politicam sive Jurisdictionis potestatem. Ratio est; quia Legislatio est præcipuus actus, quò Republica seu Perfecta communitas gubernatur & commune ejus bonum procuratur: quod per se & ex primæva sua introductione Politica seu Jurisdictionalis potestas præstat, S. Thomas 1. 2. q. 90. art. 3. Sylvesterus V. Lex. n. 14. Sotus Lib. 1. de Justitia. q. 1. art. 3. & Suarez Lib. 1. de LL. cap. 8. n. 2. & 6. Quia, ut hic Doctor n. 8. cum Bartolo in l. Omnes 9. ff. de l. & l. n. 1. advertit, non sufficit quæcumque jurisdictionis: sed Principalis aliæve in ordine suo suorumque subditorum respectu primaria, aut à tali derivata & communicata potestas necessaria est ad Legem condendam: qualem pro Statuum diversitate habent vel Princeps Ecclesiasticus aut Secularis, vel Optimates, vel ipse Populus, aut quibus ab istis est collata.

21. In specie autem Leges Ecclesiasticas condere potest imprimis Summus Pontifex: cujus Constitutionibus tota Ecclesia, sive omnes Christi fideles obligantur, *can. Sunt quidam 25. q. 1. can. Sic omnes 2. dist. 19. c. 1. & c. fin. hic* etiam independenter à Concilio vel Collegio Cardinalium essent lata, ut cum Panormit. in c. Ex gestis 2. de Cleric. non resid. Felino ad hanc Rubric. n. 2. & cæteris Interpp. docent *cit. Suarez Lib. 4. cap. 3. n. 14.* & aperte traditur c. Significasti 4. V. Aium. de Elect. Ratio est; quia Papa successit S. Petro, *can. Quamvis 3. dist. 21. can. Quoties 24. q. 1.* cui totius Ecclesiæ gubernandæ, istamque ligandi ac solvendi potestas immediate à Christo

Christo tradita est verbis, *Tu es Petrus &c. Tibi dabo claves quodcumque ligaveris* Matth. 16. v. 18. *Pasce oves meas.* Joan. 21. v. 18. & non à populo vel Concilio accepta, *can. Cuncta* 9. q. 3. c. *Novit.* 13. de *Judiciis* ibi, *Potestas nostra non est ex homine, sed Deo.* Unde etiam Juri communi insertis Constitutionibus Apostolicis raro addita leguntur verba, *Sacros approbante Concilio*, vel *de Fratrum nostrorum consilio*; quæ tamen ejus rescriptis, Juri Corpore non clausis, satis frequenter inserta leguntur.

22. Deinde etiam Prælati Papæ inferiores, ut sunt Legati Apostolici, c. *fin. de Offic. Legat.* Episcopi, c. *Si quis 2. de Majorit.* & c. *fin. hic in 6.* hisque superiores Ordinis Episcopalis Prælati, ut sunt Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi respectu propriarum quique diocesum *arg. c. c. cit.* respectu cæterarum autem & suffraganeis immediatè subjectarum Provinciæ suæ diocesum non nisi in Concilio Provinciali, *can. Nullus primas* 9. q. 3. c. *sicut olim 25. de Accusat.* Præterea Cardinales respectu Ecclesiæ sui Tituli, c. *Hic que 11. de Majorit.* & alii
23. Prælati atque Abbates exempti respectu proprii territorii ac Populi, in quem exercent jurisdictionem quasi Episcopalem, Hostiens. in *Summa* n. 3. § 4. & *cit.* Suarez *cap. 5. n. 4.* Horum tamen omnium statuta non ad omnes, sed ipsi duntaxat subjectos fideles extenduntur; cum enim potestatem suam Pastoralem non immediatè à Christo, pascendi gregis sui curam immediatè soli S. Petro ejusque successoribus committente, Joannis *cap. 21. v. 18.* sed à Papa, collatam sibi potestatem ipsi ad certi districtus fideles gubernandos communicante, acceperint, *can. Ita dominus 7. dist. 19. can. Decreto 2. q. 6. & c. Ad honorem 4. de Auth. Pall.* istos

duntaxat lege poterunt obligare, Hostiens. *l. cit. n. 13.*

Demum variæ communitates Ecclesiasticæ; & primo quidem Concilium generale: cujus Legibus tota Ecclesia obligatur, si ipsis accedat autoritas Papæ, Navarrus *Consil. 1. de Constit. n. 4.* Bellarminus *Lib. 2. de Concil. cap. 4. & cit.* Suarez *cap. 6. n. 2.* à quo propterea decretorum suorum confirmationem postulavit & impetravit sacra & Oecumenica Synodus Tridentina *Sess. 25. in fine.* ut in Proœmio n. 128, est dictum. Secundò, Concilia Nationalia, Provincialia & Synodi diocesana, §. *Porro post can. Regula 2. dist. 3.* quorum tamen statutis propria tantum natio, provincia, diocesis ligatur, *can. Catholica 8. dist. 12.* Suarez *cit. cap. 6. à n. 8.* Tertio, Congregationes & Capitula generalia Regularium: quorum statuta & ordinationes, ut Regulares subditos obligent, debent esse secundum Regulam, quam sunt professi, Innocent. in *c. In Singulis 7. de Statu Monach. cit.* Suarez *n. 21.* Quarto, Capitulum Cathedrale Sede Episcopali vacante; quia hoc tempore penes ipsum residet jurisdictio Episcopalis, *c. Cum olim 14. de Majorit. & c. Unic. eadem Rubr. in 6. &c.* Obligant autem statuta, exigente gravi causâ ab eo condita, totam diocesim, *arg. c. fin. de Offic. Legati Panormit. in c. Cum olim cit. n. 24.* Sylvester *V. Capitulum n. 4.* Fran. de Pavinis *de Potest. Capit. Sede vac. p. 1. q. 6. & cit.* Suarez *n. 14.*

Neque Capitulo statuta condenti obstat; quod sacrum Collegium Cardinalium vacante Sede Apostolica condere nequeat leges, extra propriam cujusque Ecclesiam & ad omnes Christi fideles se extendentes, ut cum Glossa in *Clement. Ne Romani 2. V. Potestatis de Elef. Panormit. in c. Cum te 23. de Sent. & re judic.*

n. 13. Felino *ibid* n. 11. & alijs tradit *cit.* Suarez n. 5. & desumitur ex c. *Ubi periculum* 3. de *Elect.* in 6. quò textu Sacrum illud Collegium, sede Apostolica Vacante, ea duntaxat, quæ pro electione summi Pontificis, & Ecclesiæ defensione, & imminetium periculorum propulsatione expedire videntur, statuere permittitur: & ex *Clement. cit.* quiddam aliud Pontificiam potestatem exercendò statuerit, decernente irritum & inane. Non, inquam, hoc Ecclesiæ Cathedralis Vacantis Capitulo obstat; quia, esto propter textus istos S. R. E. Cardinalium collegio leges, totam Ecclesiam obligantes, condendi potestas, à *cit.* alijsque DD. negetur: non tamen idcirco neganda etiam est Capitulo cathedrali; quia inter hoc & sacrum illud collegium latum discrimen intercedit; quòd, juxta dicta, Episcopò mortuò, renuntiante, depositò, ejus jurisdictio transeat ad capitulò, c. *Cum olim*, c. *Unic. cit.* &c. nonetiam defuncti Papæ, seu Christi in terris vicaria jurisdictio & potestas ad collegium Cardinalium: imò, ne illa ad hoc transeat, discretè cautum vel declaratù sit c. *Ubi periculum* & *Clement. cit.* Ratio discriminis ulterior est; quia ex una, jurisdictio & potestas illa Papæ immediatè habetur à Deo: Episcopis verò saltem immediatè, ab homine datur, juxta dicenda *Tir* 31. à n. 77. Ex altera verò parte, Jure humano *C. cum olim*, c. *Unicò cit.* &c. statutum est, ut Episcopalis ad capitulum: non etiam Jure divino, ut jurisdictio Apostolica à Papa transeat ad Collegium Cardinalium, *cit.* Suarez n. 14. in *sine* & Pirrhing. *ad hanc Rubric.* n. 6.

27. Dixi, *Cathedrale*; quia Capitulis istò inferioribus statuta de rebus gravioribus condendi potestatem competere, spectatò jure communi, negant Panormit. in c. *Cum omnes* 6. & Imola *ibid.* n. 14. De

rebus autem minoribus statuta condita pacti & mutue promissionis inter eorum membra inita potius, quàm legis vim habere, cum *cit.* Suarez n. 19. volunt Palao *Tract.* 3. *disp.* 1. p. 23. n. 26. & *cit.* Pirrhing n. 8.

Leges autem Civiles condere potest imprimis idem Summus Pontifex: quod de legibus, subditos territorii, temporali ejus dominio subiecti, obligantibus, Juris apud Orthodoxos est omnino explorati.

Non desunt, & à Navarro in c. *Novit* 13. de *Judiciis* n. 19. referuntur DD. qui hujusmodi leges, universam Ecclesiam sive omnes Christi fideles obligantes, condendi potestatem generalem ei adstruant, permoti *can.* 1. *dist.* 22. quò Nicolaus Papa Mediolanensibus rescribens, Beato Petro terreni simul & cælestis imperii jura commissa, ait, & *Extravag. Unam sanctam inter communes de Majorit.* ubi Bonifacius VIII. summum Pontificem duobus gladiis, Spirituali videlicet ac Temporalis, à Christo munitum ostendens, *Oportet*, inquit, *gladium esse sub gladio*, & *temporalem auctoritatem spirituali subiecti potestati.* Hujus certè virtute Romanum Imperium à Græcis translatum ad Germanos, c. *Venerabilem* 34. de *Elect.* & *Clement. Unic. de Jurejurando*, & malæ fidei possessori præscriptionem permitteutes, aliaque leges Imperiales correctæ sunt c. *fin.* de *Præscript.* c. *Cum haberet* 5. De eo, qui cognovit *Ec. c. Super* 4. de *Secund. nupt.* &c.

Nihilominus ex modernis, Juris, 29. etiam Ecclesiastici & Sacræ Theologiæ Doctoribus, leges merè Civiles universales condendi potestatem Papæ negant Navarrus l. *cit.* Tutrecremata in *can. In apibus* 7. q. 1. Covarruvias in *Reg. Peccatum* p. 2. §. 9. n. 7. Sotus in 4. *dist.* 25. q. 2. art. 1. Bellarminus *Lib. 5. de Pontifice* cap. 2. & Molina *Tract.* 2. de *J. & J. disp.* 29.

disp. 29. n. 19. & cit. Suarez Lib. 3. cap. 6. n. 3. Rationem reddunt; quod, eam potestatem D. Petro & successoribus à Christo concessam, ex ullo Sacrae Scripturae textu vel Traditione non constet: imò temporale dominium, quod habet in terris, ipsi quoad temporalia subiectis, sive B. Petri Patrimonio, ut vocatur, *c. Per Venerabilem 13. pr. V. Id autem in Patrimonio. Qui fil. legit.* Imperatorum aliorumque Principum liberalitate ac donatione fuisse comparatum, ipsi Romani Pontifices agnoscant, *can. Ego Ludovicus 30. dist. 63. §. Constantinus post can. Nunquam 12. dist. 69. c. Fundamenta 17. de Elect. in 6.* & demum ab ipsis summis Pontificibus Imperatori, Regibus, aliisque hujusmodi Principibus suprema potestas & jurisdictio temporalis aperte adstruatur & tribuatur, *can. Cum ad verum 6. can. Duo sunt 10. dist. 96. can. Inter hac 33. q. 2. ibi, Ecclesia Dei gladium (à Christo acceptum.) non habet, nisi Spiritualem, c. Solita 6. de Majorit. & obed. ubi, sicut Papam in Spiritualibus, sic Imperatorem in Temporalibus, praecellere asseritur, c. Novit. cit. c. Causam 7. de Legit. c. Per venerabilem cit.* Atque ob hanc causam in civilibus & merè prophanis causis à Curia Secularibus ad summum Pontificem non nisi in terris, temporali ejus dominio subiectis, per appellationem provocatur, *c. Si duobus 7. §. fin. de Appellat.*

30. Neque aliud evincunt deducta in contrarium; quia duorum Papæ gladio- rum alter, sive potestas & jurisdictio in temporalibus extra proprium ipsius territorium solum indirecta & alteri sive Spirituali ejus potestati subordinata est; ut eâ uti Papa nequeat, nisi quantum exigit finis supernaturalis, scilicet Ecclesiae veræque Fidei & Religionis Catholicae conservatio & communis salus spiritualis alicujus regni vel provinciae: quò mo-

dò explicati alterius gladii, sive potestatis in temporalia, vi Leo Papa Romanum Imperium à Græcis ad Germanos transtulit; cum ad Ecclesiae defensionem conservationemque id necessarium esset: & præscriptionem cum mala fide permit- tentes, aliasque similes leges Civiles alij summi Pontifices canonicis sanctionibus correxerunt. Eodem modo declarata potestate iidem contractus aliisque actus circa res temporales versantes, tanquam Naturali aut Divino Juri contrarios, prohibent, vel potius inhonestos; & Juribus illis prohibitos declarant. Unde etiam alter hic gladius, seu temporalia spectans ejus potestas, non merè Temporalis, sed ex parte, scilicet ratione finis Spiritualis est, ut probè advertit *cit. Molina n. 23.*

Sicut à Papa pro territorio suo tem- porali, sic ab Imperatore pro toto populo Romano, à Regibus aliisque Principibus, Rebus publicis ac statibus, in jurisdictione temporali Superiorem non recognoscentibus, ut sunt Respublicæ Veneta, Batavica, Helvetorum, Rhætorum &c. pro regnis, provinciis ac terris sibi subiectis leges Civiles condere possunt, *l. 1. ff. de Constit. princip. l. Omnes 9 ibi, Quod quisque populus ipse sibi jus constituere potest, ff. de l. & l. Panormit. in c. Quæ in Ecclesiis 7. n. 6. & cit. Suarez cap. 9. à n. 18.* Ab his tamen promulgatae Constitutiones seu leges, ut totum regnum, provinciam, statum obligent, aliquando procerum Parlamenti, statuum Provincialium, supremi senatus consilium aut etiam consensum exigunt: & hodie ad Constitutiones, Romanum Imperium totum obligantes, istius Electorum aliorumque Principum ac Statuum consensum requiri, ex varijs Constitutionibus ac Receptis Imperialibus desumit Hiermes *Fascicul. Jur. Publ. cap. 11. n. 74.*

32. Principes autem ceterique Magistratus, superiorem etiam in temporalibus recognoscens, leges vel statuta condere nequeunt, nisi eas condendi facultatem privilegio vel Consuetudine legitime præscripta obtinuerint, & secundum limites sibi concessa aut præscripta potestatis *cit.* Panormit. n. 6. & Suarez n. 20. quam saltem ad leges secundum, imò etiam præter Jus commune condendas se extendere, omnes facile concedunt.
33. An autem hujusmodi Principes ac Status, uti & Papæ inferiores Prælati leges seu statuta communi Juri contraria condere valeant, dubium & subtilis investigationis controversia est inter DD. Sunt enim, qui utriusque, tam Civili quam Canonico, Juri contraria statuta, saltem peccati non nutritiva, condere ab ijs posse, cum Rocho de Curte *de Consuet. sect. 3. n. 7.* & Alberico *de Statut. p. 1. q. 7.* affirmant propter, textum *l. Omnes cit.* & paritatem cum Consuetudine: quæ utriusque Juri derogari posse, Navarri *de Majorit. Consil. n. 3.* Laiman *in c. fin. de Consuet. n. 5.* aliorumque Interpp. ac DD. communis sententia est. Sunt etiam DD. id sine ullo inter Jura discrimine negantes: quibuscum Azor *p. 1. Instit. lib. 5. cap. 25. q. 11.* & laudatus Suarez *Lib. 6. cap. 26. 2. n. 6.* neutri Juri ab ijs derogari posse, sustinent, permoti generali textu *Clem. Ne Romani 2. de Elect.* cujus *pr. Clemens V. Nos, inquit, attendentes, quod lex superioris per inferiorem tolli non possit: & non minus generali Ratione; quod vis ac potestas inferior prævalere nequeat superiori, tanquam fortiori, can. Inferior 4. dist. 21 c. Cum inferior 16. de Majorit. & obed.*
34. Alii utrisque melius & communius cum Panormit *in c. fin. n. 9.* Felino *in c. Quod super 9. de Majorit. n. 2.* inter Leges & Canones distinguunt: & his qui-

dem derogari per statuta ab inferioribus Prælati & communitatibus Ecclesiasticis posse, inficiantur; quod, præter *Clement. cit.* & Ratione pro Suarj Opinione allatam, id evincant clari textus *c. Quod super cit. ibi, Dummodo non ducas aliquid statuum, quod Canonicis obviet institutis, & can. Institutionis 25. q. 2.* ubi Papæ decreta à quoquam in totum vel in partem convelli vel immutari prohibentur: quibus consonant *can. Ampurato 11. & can. Ecclesiastica 12. q. cit.* Illis contrariis, si ve legibus Imperialibus per statuta contraria derogari posse, concedunt & ferè delumunt ex *l. Omnes cit.* quam, licet de legibus Imperialibus ultra Jus commune latis exaudiat *cit. Suarez n. 11.* communis tamen DD. expositio & Consuetudo, quæ legum optima Interpres est, *c. Cum dilectus 8. de Consuetud.* de statutis etiam juri illi contrariis evincit accipiendam.

Rationem differentie inter hæc Jura Panormit *l. cit.* cum suis assellis satis expeditam reddit; quod Jus Civile profine habeat felicitatem merè temporalem, quæ à locorum temporumque circumstantiis magis pendet, quam per Canones intenta felicitas & salus animarum spiritualis; cum enim ista minus diversis modis ac mediis promoveatur & obtineatur, quam temporalis, majus periculum ac præjudicium afferret ab aut derogatio sanctionum Canonicarum, quam Civilium Legum.

Neque paritas est statuti cum Consuetudine; quia ista vim suam non solum habet à tacito consensu, adversus Leges Ecclesiasticas agentium; sed etiam ab autoritate Papæ: qui eam contra has introduci permittit, & introductâ approbavit *c. fin. de Consuet.* ubi Juri positivo contraria consuetudo, dummodo rationalis & legitime præscripta sit, generaliter, nullâ.

nullaque inter leges & canones facta distinctione, approbatur: licet, contra canones ab inferioribus aliquid decerni, non permittat: imò disertè prohibeat, *ce. citr.* ut rectè observat Barbosa *de Offic. Episc.* alleg. 39. n. 29. qui tamen à n. 31. refert varios casus, quibus contra hoc aliquid statuere Episcopus posse videtur.

ARTICULUS IV.

De Causa Legis Materiali.

SUMMARIUM.

36. *Materia Legis sunt actus boni & mali.*
37. *Non tamen omnes,*
38. *Vel omnino indifferentes,*
39. *Vel merè interni:*
40. *Nisi conjuncti sint cum actu externo.*
41. *Præcipi merè internus potest in Foro Conscientiæ,*
42. *Actus præteriti nec præipientis nec prohibentiæ:*
43. *Neque regulariter punientiæ Legis materia sunt.*
44. *Etiã actus anteriori Lege prohibiti:*
45. *Sed irritante duntaxat,*
46. *Et declaratoria lege affici possunt.*
47. *Principis in res privatorum absoluta potestas,*
48. *Variè probata,*
49. *Adversatur Divinis Oraculis,*
50. *Legibus humanis,*
51. *Rationi Jurique Naturali.*
52. *Imperator non est omnino exlex:*
53. *Neque de temporalibus ipse,*
54. *Aut Papa de spiritualibus juribus privatorum prohibitu,*

55. *Sed ex justa ferèque publica causa disponunt:*

56. *Et aliis præjudicare non præsumuntur.*

57. *Nemo faciliè gravandus præ aliis,*

58. *Aut sine compensatione.*

LEgis materia non obscure statuitur *l. Justitia 10. §. 1. ff. C. Juris 3. In- 36.*
stit. de I. & I. quò textu utroque prodita, vel potiùs relata Juris præcepta sunt, *Honestè vivere, alterum non ledere, suum cuique tribuere:* hoc est, operationes sive actus humani, non Justitiæ solius, sed aliarum quoque virtutum, quæ præcipi: aut vitiorum illis oppositorum, quæ prohiberi puniri- que: aliquando etiã, ad vitanda ma- jora mala publica, minora permitti pos- sunt seu tolerari: sicut Judæis usuræ, exi- gendæ ab extraneis, *Deuteron. cap. 23. v. 15.* & Libellus Repudii permixtus est *Deuteron. cap. 24. v. 1.* & alicubi publi- cæ meretrices tolerantur, *can. C. S. fin. dist. 13. C. can. Hac ratione 31. q. 1. S. Thomas 2. 2. q. 78. art. 1. & Petr. Bar- bosa in Rubr. ff. Solutio Matrim. p. 2. n. 11.*

Neque refert; quòd multæ virtu- tes præceptæ & vitia prohibita sint Lege *37.*
 Naturali vel Divinâ; quia propterea ne- que frustraneæ sunt Leges humanæ, illa præipientes & ista prohibentes; cùm bono communi expediat, subditos ad aliquid faciendum vel omittendum plu- ribus titulis obligari, *Laiman Lib. 1. tract. C. cap. 4. n. 2.* Neque etiã ne- cessariò omnia vitia sub pœna prohiberi debuerunt Lege humanâ; quia Lex Na- turalis & Divina attendit, quid cuique conveniat: Lex autem humana, quid expe- diat communitati: cui, cùm attentâ ho- minum fragilitate non expediat omni- bus peccatis pœnam constitui, inconve- niens